

Підсумки 166 етапу вікторини «Знаю Полтаву»

Одна з перших експозицій музею Котляревського

18 травня світова спільнота відзначила Міжнародний день музеїв. Це свято з'явилося у календарі в 1977 році, коли на черговому засіданні Міжнародної ради музеїв було прийняте відповідне рішення. Із 1978 року воно щорічно відзначається у 150 країнах світу. Кожен рік має свою тематику свята. Нинішнього воно пройшло під гаслом «Майбутнє музеїв: перевага над минулим та переосмислення». У цей день музеї у всьому світі безплатно приймають відвідувачів, проводять незвичайні виставки та культурні заходи, показують нові експонати. Прийнято вважати, що через музеї суспільство висловлює своє ставлення до історично-культурної спадщини.

Серед найдавніших музеїв світу добре всім відомі – Капітолійський у Римі, другий після нього – музей Ватикану, і завершує трійку лідерів – Британський музей у Лондоні. В Україні нараховується близько п'яти тисяч музеїв різної форми власності: державні, приватні, відомчі. За роки незалежності їх збільшилося удвічі. На сьогодні в Полтаві налічується 11 музеїв. Серед них два великих – Полтавський краєзнавчий музей ім. В. Кричевського і Полтавський художній музей (галерея мистецтв ім. М. Ярошенка). У недалекому минулому набуло поширення створення самодіяльних музеїв на великих підприємствах, у колгоспах, при військових частинах. Близько 400 з них отримали почесне звання «народний». У нашому місті такі були на турбомеханічному та тепловозоремонтному заводах.

До радянсько-німецької війни в Полтаві було два літературно-меморіальних музеї – Володимира Короленка і Панаса Мирного. Відступаючи, гітлерівці спалили садибу Короленка. Завдяки німецькому походженню дружини Панаса Мирного Олександри Рудченко та її вільному володінню німецькою мовою вдалося зберегти від знищення будинок, меблі та особисті речі письменника. Повоєнна Полтава поступово відбудовувалася. У 1948 році в місті працювали чотири музеї – краєзнавчий, художній, Володимира Короленка та Панаса Мирного. 23 вересня 1950 року прийняв перших відвідувачів відроджений музей історії Полтавської битви.

У 1948 році за ініціативи письменника-гумориста Остапа Вишні творча інтелігенція України і громадськість міста звернулися до українського уряду з пропозицією про заснування в Полтаві музею Івана Котляревського, – розповів читач Сергій Зозуля. – 25 квітня 1950 року за розпорядженням Ради Міністрів Союзу РСР (№5629) та постановою Ради Міністрів УРСР (№1522) від 22 травня 1950

Запитання до 168 етапу вікторини «Знаю Полтаву» присвячене Дню захисту дітей: де був цей куточок щасливого дитинства?

року було ухвалено відповідне рішення. Війна перетворила наше місто на суцільні руїни. Знайти приміщення для нового музею було вкрай важко. Зрештою вибір зупинили на дивом уцілілій будівлі поряд з міським садом (парк «Перемога»). Цей будинок один із перших приватних дерев'яних потинькованих міських особняків зведений у стилі класицизму у 1805 році для відомого поета, драматурга, освітнього та громадського діяча В. Капіста (нині Першотравневий проспект, 18). Будівля Полтавського літературно-меморіального музею І. П. Котляревського внесена до списку пам'яток архітектури національного значення. На момент створення музею в ньому не було жодного експонату. Збір матеріалів і підготовка експозиції тривали два роки. Очолив цю роботу перший директор музею А. Залашко. Художником-оформлювачем першої експозиції був Б. Головка. 28 вересня 1952 року Полтавський літературно-меморіальний музей І. П. Котляревського відкрили для відвідувачів.

На фото вікторини відтворено фрагмент третього залу першої експозиції, що існувала до 1962 року, – розповіла Марина Голубнича, заступник директора Полтавського літературно-меморіального музею І. П. Котляревського. – Це типова подача музейних експонатів післявоєнного періоду. Тематика залу – «Драматургія І. П. Котляревського». Матеріали розповідають про драматургічну та театральну діяльність засновника нової української літератури. В експозиції представлені перші видання п'єс, афіші, запрошення, фото театральних колективів та окремих виконавців ролей у спектаклях за творами І. П. Котляревського. Частина інформації присвячена першим виконавцям головних ролей у «Наталці Полтавці» М. Щепкіну (виборний Макогоненко) і К. Нальотівій (Наталка). На стінах портрети літераторів – сучасників І. П. Котляревського у європейській та російській драматургії. Під склом на полицях видання драматичних творів письменника XIX століття. Ліворуч на стіні велике живописне полотно «І. П. Котляревський та М. С. Щепкін на репетиції «Наталки Полтавки» у Полтавському театрі 1819 р.» Це дипломна робота випускника

Київського художнього інституту, уродженця Донбасу Віктора Сахненка. Картину музей придбав у 1950-х роках. Експонуються скульптури персонажів з «Наталки Полтавки» – «Петро», «Наталка», «Возний» роботи Ю. Багрія.

У попередньому залі, де йдеться про історію створення та долю поеми «Енеїда», бачимо фрагмент картини «І. П. Котляревський працює над «Енеїдою». Усі живописні полотна виконані українськими художниками В. Бакалом, А. Сербутовським, Г. Мегмедовим, Б. Щербиною та іншими. Серед унікальних експонатів музею – перше пожиттєве видання поеми «Енеїда» 1798 року, а також раритетне друге видання 1808 року, цінне тим, що було в особистій бібліотеці автора. У повсякденному спілкуванні І. П. Котляревський розмовляв російською мовою, у дворянському товаристві – французькою, але мова його творів – щира українська, та, якою розмовляв простолюду полтавських вулиць і околиць.

У першій половині 1950-х років штат музею налічував сім співробітників. Зали мали пічне опалення, через що в усіх приміщеннях узимку пахло вугіллям, якого виділяли обмаль, і тому завжди було холодно. Навіть улітку високі зали старої музейної будівлі не прогрівалися, і доглядачі в перервах між екскурсіями виходили погрітися на сонечку. В окремі дні залами проводили по 15–17 груп екскурсантів. Для залучення молоді до екскурсійної справи, ширшого пізнання історії рідного краю на початку 1960 років адміністрація музею запропонувала учням Полтавської середньої школи №1 (сучасний ліцей), що носить ім'я І. П. Котляревського, під час літніх канікул спробувати себе в ролі екскурсоводів. Діти охоче відгукнулися на цю пропозицію і захоплено розповідали відвідувачам про життя і літературну творчість нашого славетного земляка.

Музейна колекція складається з семи тисяч експонатів. Експозиція розташована у шести залах, сьома зала – виставкова, де проводяться виставки цікавих зібрань з приватних колекцій, а також робіт сучасних полтавських художників. У залах зібрані матеріали, що висвітлюють життєвий і творчий шлях Котляревського, документи,

картини, малюнки, ілюстрації до «Енеїди» художників різних часів П. Мартиновича, В. Корнієнка, І. Жакевича, А. Базилевича. Предмети побуту та етнографії відображають епоху його дитячих, юнацьких і зрілих літ. Відвідувачів завжди приваблює колекція невеличких прасок, якими в часи Котляревського прасували мережива на вбранні. Наймініатюрніша з них – лише 5 см завдовжки. У фондах музею зберігається близько 140 одиниць рукописних документів, переданих Петербурзькою бібліотекою ім. Салтикова-Щедріна, зібрання публікацій творів письменника, монографії про нього. Окремі матеріали свідчать про участь Івана Котляревського у російсько-турецькій війні 1806–1812 років і у Вітчизняній війні 1812 року, а саме про формування ним п'ятого козацького кінного полку в Горошиному.

Чимало в експозиції мистецьких виробів і творів присвячених І. П. Котляревському. Цікаву долю одного з експонатів розповіла багаторічна наукова співробітниця літературно-меморіального музею І. П. Котляревського Алла Ротач: «Музей пильно контролювався відповідними службами, які не дозволили експонувати чудовий килим із зображенням поета й героїв його творів. Було заборонено навіть називати автора цієї прекрасної роботи – художниці зі Львова Стефанію Шабатуру, тоді в'язня ГУЛАГу. Завдяки завідувачці музею, що якось домовилася із КДБ, килим залишився в експозиції, але зняли етикетку до нього. Так «німим» він і висів довгенько: навіть у 40-річчя своєї діяльності музей не виправив цієї несправедливості». У двох останніх залах подано матеріали про відкриття у 1903 року в Полтаві пам'ятника І. П. Котляревському, видання творів письменника різними мовами, вшанування його пам'яті сучасниками.

Запитання до 168 етапу вікторини «Знаю Полтаву» присвячене Дню захисту дітей: де був цей куточок щасливого дитинства?

Наші реквізити:
36000, м. Полтава, а/с 50, тел. 509-331,
reklama@visnyk.poltava.ua

Володимир СУЛИМЕНКО